

Bahagi 101.

104
790

SZÓLJUNK

IGAZSÁGOT!

A

„NÉP FELVILÁGOSÍTÁSÁRA“

IRTA:

HONFIU.

(Vasadi Balogh János.)
6.

PEST, 1872.

HERZ JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL BÁLVÁNY-UTCA 7. szánv.

Büchlein imerensis ad
Castell Reio a
Hauptstück

SZÓLJUNK
IGAZSÁGOT!

A

„NÉP FELVILÁGOSÍTÁSÁRA“

IRTA:

HONFIU.

(Vasvári Pálffy Lajos.)

6

PEST, 1872.

HERZ JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL BÁLvány-UTCA 7. szón.

T. POLGÁRTÁRSAIM!

A jelenleg működő országgyűlés, — törvényszerű megbízatásának határideje nem sokára lejárván, — fel fog oszlattatni, — s a jövő országgyűlési képviselők választása el fog rendeltetni.

Ezen tekintetből nemcsak időszerűnek, hanem szükségesnek is találom, hogy e nagy s fontos polgári jogunk gyakorlása előtt, — minő a választási jog, — szétekintsünk: megvizsgáljuk a múltat, — megfigyeljük a jelent; hogy az összevetésből származó eredményekhez képest a politikai téren olyan állást foglalhassunk el, melyből kiindulva **hazánk szellemi s anyagi jólétének felvirágzása s jövője iránt jogosított biztos reményt táplálhassunk.**

Tapasztalásból tudjuk, hogy minden embernek más más eszméje, óhajta, vágya, gondolkodásmódja, gondolatmenete, s felfogása van. Miből aztán önkint következik, hogy teljes, tökéletes egyetértés köztünk nem is létezhetik.

Mindazonáltal erkölcsi kötelességünk, a mennyire lehet, a különböző eltérő nézeteket egy eszme köré öszpontosítani; és pedig az által, hogy gondolkodásunk helyes voltát, eszméink életrevalóságát mások előtt bebizonyítjuk, s őket **elvünk** harcosául megnyerjük.

Az **egyesülés** csak ily módon hozathatik létre. Pedig tudjuk, hogy az egyesülés folytán kis dolgok nagygyá növekednek apróbb országok hatalmas birodalomná válhatnak, nemzetek felvirágozhatnak, s népek boldogulhatnak. E cél lebegett előttem is midőn e sorok irásához fogtam.

Adja Isten! hogy a cél elérésére irányzott törekvésemet siker koronázza!

Jól tudjuk, kedves barátim! hogy 1865 óta az országgyűlésen több párt alakult. Nem említve a kisebb, töredék-pártokat, három viszi a főszerepet u. m.

1-ső **a jobbpárt vagy Deákpárt**; mely számot vetve a fennforgó nehéz körülményekkel, bár lassan, de biztos léptekkel, s megfontoló körütekintéssel halad az általa újból teremtett közjogi alapon, az általa nemesen kitűzött cél felé. **S e cél sem több, sem kevesebb, mint az ország, a nemzet szabaddátétele, boldogítása.**

2-ik **a Balközép, máskint ellenzék-párt**; melynek főteendője: a kormány törekvéseinek mindenkor és mindenekben utját állni, s a jobbpárt nemes haladása elé minden kigondolható akadályokat gördíteni; — feladata: gáncsolni, rombolni. De életrevalót, czélszerűt, s a létező közjogi viszonyokkal szemben kivihetőt javasolni, — a lerombolt helyébe szilárd alapon újat teremteni, nem képes. — Igaz, hogy e párt is fennen hirdeti, miként az ország boldogságának előmozdítása szívében fekszik; s nekünk sincs távolról se szándékunkban ezt kétségbe vonni: de e cél elérésére mindég oly eszközöket s módokat óhajtana felhasználni, melyek épen az ellenkezőt idéznék elő.

3-ik **a szélső balpárt**; mely minden létező körülményt figyelmen kívül hágy, s a régiék visszaidézése által akarná boldogítani hazánkat; már pedig jól tudjuk, hogy a régi viszonyok a mostaniaktól egészen eltérők; s valamint egy elavult toldott foldott köntösből újat készíteni nem lehet: ép úgy nem lehetne a jelenlegi viszonyokat a régiék keretébe beleerőszakolni.

Ez volna tehát a **Conservativ-párt**. — Önök mosolyognak ezen állításon? de ha majd állításomat tényekkel fogom bebizonyítani: akkor bizonyára nekem adnak igazat!!!

Hogy tökéletes ismeretet nyerhessünk a pártokat illetőleg: mind a három párt működését igen rövid vázlatban részletesben előterjesztem.

Én azt hiszem, hogy annak alapján hazám bármelyik honpolgára is képes lesz a pártok állása, célja, s működése fölött

ítéletet hozni, s **iparkodand azon párthoz csatlakozni, mely mindenek felett hazájt és nemzetét szereti, ennek előmenetelén vas-szorgalommal munkálkodik s boldogságát honfiai buzgósággal megállapítani, s megörökíteni törekszik.**

Kerülni igyekszem ugyan a hangzatos szavakat, de azt akarom mégis elérni, hogy e kis iratkám polgártársaimnak szívéhez és elméjéhez szóljon; hogy szavaim világosak, értelmesek, meggyőzők legyenek; főczélom pedig az, hogy az eltérő nézetek a lehetőségig ritkuljanak; s polgártársaim, kik eddig a fellengzős kortes ámitások által tévutra vezettettek, világosan lássanak; — szóval: **hogy kiki megtisztult benső meggyőződése szerint adja a jövő országgyűlésre küldendő képviselőjére szavazatát.**

Kezdjünk tehát a részletesb ismertetéshez. — Vizsgáljuk meg a már vége felé járó jelenlegi országgyűlés 3 évi működését részrehajlatlan szíggal.

Egy czél legyen előttünk: az „**igazság**.”

A ki ismeri hazánk történetét, lehetetlen, hogy fájdalmasan fel ne sóhajtson, látva azon sok villongást, pártoskodást, egyenetlenséget, mely már annyi századokon át az ország fájának élő gyökerén rágódik! — De azért ne essünk kétségbe, mert az elveszés és semmivétel a nemzet szívós természetén még eddig mindég hajótörést szenvedett.

Hijába dulták fel a tatárok, s tették országunkat siralom völgygyé, gyászos temetővé: kiujult, felkelt az, mint phönix madár, hamvaiból.

Hasztalan volt a török minden erőfeszítése; mert a nemzet hősiei feláldozása s vitézsége megmentette hazánkat a végenyészettől.

De ha a támadást mi magunk intőznők ellene: akkor az ily támadásnak sokkal pusztítóbb, borzasztóbb hatása lenne.

Megmenekülhet az ember mások bántásaitól; védheti magát kül-támadások ellenében: de ha a szív és lélek zudulnak fel ellenünk; ha azok nangoztatják kemény ítéletöket: akkor nincs menedék-hely.

Ilyen azon ország helyzete is, melyben a polgárok egyenlensége, pártoskodása, valóságos egymás elleni gyűlöletté fajul; s a türelmetlenség tényleges bántalmazásokban nyilatkozik.

Ezen isszonyú helyzetet elhárítani: hazáját igazán szerető minden honfiúnak kötelessége.

Sokat szenvedtünk, s nem volt vigasztalónk a jó Istenen kívül. Nem volt senki, ki sikra szállott volna érettségünk.

De minél nagyobb a szükség, annál közelebb az isteni segedelem. — Így volt ez velünk is. Adott az isteni gondviselés s anyargatott népünknek, lenyomott országunknak egy új Mózesst, egy hajthatlan szilárd jellemű világbölcslet; hogy segítse felszabadítani a sanyargatott nemzetet; hogy emelje fel a lenyomott országot; gondoljon ki üdvös törvényeket; terjesszen áldást, megelégedést, boldogságot. **S e jeles férfit nem más, édes Polgártársaim, mint derék hazánk fia: Deák Ferencz!**

Nem akarom a 65—69-iki országgyűlés történetét itt elmondani; minthogy az már igen sokszor leiratott és közzé tétetett a legnagyobb részletességgel. — Csak a legközelebbi mulat szándékom röviden vázolni.

A jobb oldal, melynek tapasztalt jeles hazánkfia **Deák Ferencz a vezére**, pontosan megvizsgálván minden fenforgó körülményt, — mint a gondos gazda, semmit sem kockáztatva haladt előre a már megkezdett uton. —

Ha veszélyes beteghez hívna egy gondos orvost, ez látva a beteg gyengeségét, előbb ideg-erősítő orvos-szereket rendel, s csak később nyújtja azon szert, mely a testet ölé betegséget gyökeresen kiirtani képes; mivel jól tudja, hogy az ily vézna betegnek idegerősítő nélkül adandott gyógyszer a helyett hogy használna, inkább káros leendne, vagy talán halált is okozhatna.

Ily állásba helyezték magukat a jobb oldalon lévő képviselők is; s azt hiszem, minden józanon gondolkodó honpolgár, nagy „**éljent**“ kiált rá; mert érzi, hogy jobb lassan, de biztosan kiépülni a bajból, mint tulságos megerőltetés mellett a mesebeli békakint végkép s rögtön megpukkadni.

Minden ország felvirágzása a kereskedés, ipar és földmívelés emelkedésétől függ. — A mely ország ezeket elhanyagolja,

vagy azokkal mostoha anyakint bán: az az ország a maga sirját ássa meg.

A jobb oldal, s az ez által támogatott derék kormányunk e dolgot úgy fogták fel, mint egy igaz hazafias érzelemtől lelkesült pártnak s az ország boldogságát szíven viselő kormánynak kötelességében áll. — Elkövettek mindent, hogy országunk vasutakkal belegyen hálózva.

Készek voltak a legnagyobb áldozatokra, csak hogy a közlekedés e gyors és hasznos eszközei hazánkban minél inkább el legyenek terjedve.

Erdélyországot vasút köti össze Magyarországgal. Szathmár Mármáros, Zemplén, Bácska, Somogy, Veszprém stb. megyék élő tanubizonyságok arra nézve, hogy a mostani magyar kormány ment minden párt-érzelemtől, s egyedül a **haza** hasznát s a közjólétet tartotta szem előtt a vasutak építésénél, s engedélyezésénél.

Ugy hiszem már ez is elismerésre kötelezhet bennünket a magas kormány iránt.

S hogy a vasutak elterjedése mily nagyszerű jótétemény a gazdálkodó népre nézve, azonnal bemutatom.

Ha valakinek csak 50 mérő tiszta buzája terem eladóra: rossz közlekedési utaink mellett csak felényi árért bírja azt eladni, mint egyébkint; mert esekély menyiség összevásárlásáért nagy kereskedő nem megy rossz uton a vidékbe; de ha jó uton s könnyen történik a szállítás, mint a vasutakon szokott: úgy a keveset is megveszik jó áron; mert akkor könnyű a sok kevesnek összegyűjtése, s a külföldi piacokra szállítása. — Minden évben jelen meg egy munka, melyben a vasutak emelkedéséről, s szaporodásáról hiteles tudósítások foglaltatnak. — 1871-ik évre e mű megjelent ily czim alatt „**Évi kimutatás az ausztriai és magyarországi vasutakról 1871.**“

Ha ezt áttanulmányozzuk, a benne foglalt adatok világosan meggyőznek bennünket arról, hogy hazánk közérdeke ^{ke} kezekbe van letéve; mert az összbirodalom többi országaiban aránylag nem építettett oly nagy mértékben a vasut, mint Magyarországon. — S mily üdvös már az is reánk nézve, hogy a vasuti társulatok is

kormányunk felszólítása folytán mindent elkövetnek, hogy hivatalaikba Magyarországon magyarok alkalmaztassanak! Ez által mily sok szegény ember nyer alkalmazást, s talál családjá számára kenyeret!

A kereskedelem, ipar s földmivelésnek a közlekedési eszközök ily módoni javítása s szaporítása általi emlése s felvirágoztatása körül a kormány s a jobb oldal elévülhetlen érdemeket szerzett.

Az „**ipar törvény javaslat**“ által fényes tanujelét adá törvényhozásunk annak, hogy figyelmét mindenre kiterjeszti; s a hazát szerető honpolgárhoz illően gondoskodik a honnak minden munkás s hasznos polgáráról.

De érdemeinek babérkoszorút kivívó részét a megyék, városok, s a hazai bíróságok rendezésére s a nevelési ügyre vonatkozó törvények képezik.—

E két utóbbiról akarok jelen alkalommal bővebben értekezni. Tudjuk, hogy Magyarország hosszas küzdelmei közepette nem volt képes a belső bajokat sikeresen gyógyítani; nem volt ideje önmagát üdvös szervezés által erősíteni; mert előtte a lét és nem lét kérdése lebegett; mert a külnemzetek valamennyien ellenséges érzelmet mutattak iránta; s mert a sivár enyészet felette kiterjeszté szárnyait, mint az ölyv-madár kiszemelt prédája fölött; és nem tudta soha, mely órában csap le az reá.

De a magyarok istene adott nemzetünknek a küzdéshez erőt; a megpróbáltatások közepette kitartást; s megszálnva hosszas szenvedéseinket, — minket is, — mint Izráel népét a szolgaság földjéről, — kiszabadított az 1867-iki kiegyezés által a szenvedések őrvényéből; és módot s alkalmat nyújtott arra, hogy hazánk benső bajait orvosolhassuk; a nemzet életfáját felvirágoztathassuk; s helyes, okos, cél- s időszerű javítások, s ujitások által ezen sikerdus törekvésnek maradandó szilárd alapot biztosíthassunk.

Kedves Polgártársak! A végzet itt nagyon is sikamlós térre vezetett. Hogy miért sikamlós e tér: az ismét csak abban rejlik, hogy köztünk egyetértés nincs.

Helyesen s okszerűen javítani, és rombolás nélkül ujitani: ez vált fő feladatunkká. —

Azonban sokan nem akarják vagy nem tudják ezt elfogadni, érteni, felfogni. — Egyszerre, minden megfontolás nélkül, nem tekintve a bekövetkezhető szomorú következményeket, nyakra före akarják az országot alkalmatlan orvos-szerekkel régi sebeitől kigyógyítani; a régit, a meglevőt rögtön elpusztítani óhajtanák; de helyette másikat, jobbat, czélszerűbbet, tartósabbat nem állítanak. —

Miert? mert nem birnak, nem képesek. — Magok is belátják, hogy az lehetetlen; de elismerni mégse akarják. — Ezek ellenébe az igaz szívű, sz hazájukat igazán szerető honpolgároknak szent kötelességük: minden körülményt s a beállítható eredmények mindegyikét megfontolva, megvizsgálva gondolkodva haladni azon a téren, melyet a gondviselés számunkra megnyitott, **a közös kiegyezés törvényes alapján.**

Meg kell térítenünk az eltévedteket azon párthoz melynek jelszava: **Életünket és vérünket adjuk Hazánkért és Nemzetünkert.**

Jól tudjuk a bibliából, — atyámfiai, — hogy Izrael népe között, sokan zugóldtak, míg a pusztában ide s tova vándoroltak „**mert a sült galamb nem repült egyszerre szájukba;**“ de az erősebbek, a kitartóbbak az elégedettebbek végre még is elérték a Kanaán földét. Míg ha a zavargókra hallgattak volna: vissza tértek volna Egyiptomba. — E példa lebegjen előttünk polgártársaim! tanitson meg bennünket békén várni be a jövőt, s ne rakoncátlan szabadosságban keressünk boldogságot; hanem az **alkotmányos józan szabadság legyen** szívünk kívánsága.

Nem a fejetlenség az igaz honfiu óhajtása, hanem a haza törvényei és alkotmányos formái között való függés. Mert csak a hol egység, egyetértés, törvényes józan szabadság uralkodik, ott van igazi népboldogság. —

Hála az égnek, hazánkban kevesebb a helytelen gondolkodású emberek száma; s ezeknek bujtogató és izgató szava eddig csak elhangzott a pusztában.

Mindenki előtt tudva van, hogy az ily fajta embereknek a hon állapota feletti siralma nem ó-

szinte; s hogy az ilyenek zavarosban szeretvén halászni, mások kárával ön maguk hasznát keresik mindenekben. — —

Nagyon is kitértem felvett tárgyamtól; de jól esik honnani keblemnek, pár szóval oda mutatni, honnan veszély támadhatna akkor: **ha mi hazánk ügyét elhanyagolva, a tért, melyen eddig mi állottunk, másoknak engednök át.**

Nézzük meg a bíróságról való intézkedést is egy kissé.

Magyarország törvénykezés dolgában nagyon hátra maradt a többi nemzetektől.

A mi ez előtti igazság-szolgáltatásunk lassu, költséges, az előrehaladott korszellem kívánalmainak, a fejlettebb kereskedelem s műipar magasabb igényeinek meg nem felelő, és igen sokszor sikertelen eredményű — volt.

S ennek főoka a megyék, kerületek, s városok rendezetlen állapotában rejlett. Mindenik megye kerület vagy kir. város egy kis önálló ország akart lenni, — sőt némi tekintetben volt is.

Hogy tehát az igazságszolgáltatás gyorsabb, hasznosabb függetlenebb, olcsóbb és minden igénynek megfelelőbb legyen: a megyéket, kerületeket, s kir. városokat kellett eredeti jogukhoz, hivatásuk — s rendeltetésükhöz visszavezetni.

Ez által az uralomra vágó, s minden honfiai kötelességet az egyetlen szájhósködésben rejleni hívő emberek leszorítottak a térről; s megnyitattott a kapu a közönséges, feltűnni nem vágyakodó, higgadt gondolkodásu, értékes tudománnyal megáldott, s hazájuk boldogságát, s polgártársaik javát igazán szívéükön hordozó becsületes polgárok előtt. A szegény ember most már nem tartozik eltűnni a hatalmasok zsarnokoskodásait, fölényét; mert megszűnt az atyafiság, sógorság s egyéb tekintetek választottjaiból alakulni szokott vármegyei, kerületi s kir. **városi tiszti karok korlátlan önkénye, mindenhatósága**; s bekövetkezett helyette a megyék, kerületek s városok rendezése folytán **a polgári jog-egyenlőség, az igazság, a türelmesség, s a törvényszerűség.**

Eddig a megye egy kézben bírta mind a közigazgatást, mind a törvénykezést. — Ez okozta azt, hogy a hivatalnokok a

legnagyobb erő megfeszítéssel sem voltak képesek pontosan megfelelni kötelességöknek; mert túl voltak terhelve.

De ezen felül a szegényebb sorsú családos megyei vagy városi bíró már azért se ítélhetett sokszor saját meggyőződéséhez képest a szoros igazság szerint, mert félt, hogy a bekövetkező új restaurációkor nem választják meg ismét hivatalnoknak, s családja koldusbotra jut.

Az ilyenek tehát engedtek a szükség parancsának s saját lelkesmeretök rovására egy kicsikornyázott, s nem egyszer az **irányadó** kortesvezértől **sugallott** ítélettel agyonütötték a legszentebb igazságot.

De most a bírakat Ő Felsége apostoli királyunk nevezi ki, a miniszter ellenjegyzésével. Birják hivatalukat 70 éves korukig, s különös ok nélkül, hacsak magok bele nem egyeznek, még a miniszter se teheti el őket állomásukról; — s ha már öregség vagy más egyéb ok miatt szolgálatot tenni nem képesek, akkor nyugalomba tételnek. — Ezek aztán függetlenül ítélhetnek; mert ha a törvény parancsának megfelelnek, akkor nem féltetik hivatalukat..

Ezek mind oly előnyös törvényes rendelkezések, melyek fenn hangon hirdetik, hogy derék **kormányunk**, s országgyűlésünk **jobboldali** képviselői **mindenkor s mindenben csak a nép javát, boldogságát kívánják előmozdítani, s megörökíteni; mert tudjuk, hogy a nép — mely ti vagytok kedves Polgártársaim, — képezi a haza erősségét!**

A kik basáskodni szerettek, azoknak természetesen nincs inyükre e rendszer.

De a nagy többség méltó hálával telik el a jobbpárt és a magas kormány iránt, hogy ily üdvös intézkedés által a nép sorsa megkönnyítettett, a sok visszaélésnek eleje vétetett, s a jobbiztonság megalapított.

Nézzétek meg a jobbpárt többi működéseit is; s mindenben tapasztalni fogjátok, **hogy azokban mindég a nép java volt a legelső, a legfőbb indok.**

Megalkották az országgyűlésen az új adótörvényt; — mely

alatt értjük az eddigi adókulcs megváltoztatását, s annak a jelen körülmények figyelembe vételével való átalakítását. Mert p. o. midőn ezen adókulcs készült: Fejérmegye vasutjai által az ország több vidékei felett előnnyel bírt; most pedig ez előny a többivel megoszlott; s így az adójának kevesbedni kell.

Megadatott a dohánytermelésre való szabadalom; köttettek több állammal szerződéses, melyek a kereskedést könnyítik, előmozdítják s. t. b.

De ezek még továbbra is gondos figyelmet kívánnak, hogy megerősödhesse, s hazánkat a boldog és előre haladt országok sorába emelhesse. Töletek függ szeretett polgártársaim az is, hogy e gondos figyelem hanyatlásnak ne induljon, s elérhetek azáltal, ha minden erőtökből, szives szeretettel, férfias kitarással támogatjátok **a jobb pártot**, s a jövő követválasztás alkalmával ismét győzelemre juttatjátok! Hiszem már is látjátok, **hogy a jobbpárt egész lélekkel és szívvvel a nép barátja, testvérje, apja**; tapasztalhatjátok, **hogy a jobbpárt vezérlése mellett, az igazság és jog terén úr és szolga egyenlővé lett; a polgári szabadság nálunk meghonosult; ipar, kereskedelem virágzásnak indult; s hazánk s nemzetünk, független önállóságban, büszkén léphet már is a világ elé!**

Áttérek most már **a nevelési ügyben** tett törvényes intézkedésekre.

A szellemi műveltség, az erkölcsi tisztaság s az elméleti világosság azon eszközök, melyek az embert emberré teszik, s hasznos polgárrá tudják emelni.

Fájdalom! mi ezekben elmaradtunk. Az általam már fentebb elősorolt súlyos körülmények elnyomták a tudomány és ismeret utáni vágyat.

De eljött a fölvilágosodást terjesztő nap, mely sugarait a gunyhó belsejébe épen úgy, mint a palota ragyogó termeibe — egyenlően szórja! Eljött végre az anynyiak által óhajtván várt népnevelés országa. A bajnokok kiléptek a küzdőterre, hogy tolla, tettel, áldozattal munkálják a **nép boldogítását**. — S mégis minden igyekezet füstbe ment volna, ha a magas kor-

mány, a jobbpárt buzgó segítsége mellett, az ügy érdekében önfeláldozást nem tanusított volna.

Itt a jobbpártnak kettős feladatot kellett megoldani, hogy a szellemi haladás arányt tartson az anyagi haladással,

Itt tűnik ki, mind a kormány, mind a jobbpárt tökéletes életrevalósága.

Hányan voltak hazánkban, kik szegénységök, s nyomoruk miatt úgy neveikdedtek fel, mint az állatok; kik nem járhattak iskolába, — mert vagy ruhájuk nem volt, vagy pénzök hiányzott, hogy könyveket vehettek volna. De sokan nem tanulhattak azért, mert nem volt közelében iskola; vagy ha volt is, az nem volt felszerelve; s mellette rossz, ronda és annyira düledékeny volt, hogy nem ritkán az életbiztonságot is veszélylyel fenyegette.

Enynyi, és még több bajon kellett segíteni. — És mi történt? — Gondoskodott az országgyűlés, először is a szegényekről; meghagyván a törvényben, hogy a szegények ingyen láttassanak el könyvvel, ruhával, és a tanítási díjt a község vagy a felekezet fizesse értök. Iskolákat építtetett és szerelt fel.

Ezen felül, hogy képzett és avatott emberek legyenek a nevelés-ügy mellett: **tanító-képezdéket** állított fel; hol az illetők ingyen kapnak ellátást; sőt szorgalmuk és kitartásuk folytán jutalmat is nyerhetnek. — Hány tudományért szomjazó szegény ember találja meg ezen intézetekben azt, a mért ő az előtt hasztalan sovárgott! Nem szép és üdvös dolog e ez? tőletek kérdem **Polgártársaim!** kik addig azt tartottátok, hogy csak az urak tanulhatnak iskolákat, s a közpolgárok nem lehetnek földmiveseknél vagy napszámosoknál egyebek.

Kormányunk igyekezett, a mennyire lehetett, a mult mulasztásait is pótolni, helyrehozni.

Előállítá a tanítók pót-tanfolyamát, hol a legügyesebb férfiak vezetése alatt a tanítók 6 hétig együtt vannak, s tanulják a mostani tanítási mód- és rendszerét. A kormány ezen idő alatt rendes napi díjban részesíti őket. A szegény tanítókat pedig ezen kívül évenként még segítyezi is.

A felnőtt polgárokról sem felejtkezett meg a jobbpárt; mert a felnőtteknek a kormány által javasolt oktatását behozta; s

elhatározott, hogy télen át tanfolyam nyitassék azok számára, kik tanulni szeretnek, s az elmulasztott dolgokat helyrehozni igyekeznek. **És mindazt azért tette, hogy a nép világsodjék, a maga szemeivel lásson, és a maga eszével gondolkozzék.**

De e kis iratkám kerete nem engedi meg, hogy a jobbpártnak minden üdvös munkáját itt felsoroljam. — S ny hiszem, ez is már elég arra nézve, hogy valaki lelkestől testestől jobboldali érzelmi legyen.

De hogy ítéletünk ne láttassék egyoldalunak; — hogy hi-vek legyünk a czimhez, mit e kis iratkánk homlokára tűztünk: nézzük meg mit tett a **bal-közép párt.**

A lehetőségig rövid akarok lenni; — nem szándékozván apró részletekbe bocsájtkozni, mindhogy ez a történetíró dolga.

Fő czélom az: hogy rövid vázlatban legyen látható az egész, s ez eszköz legyen arra: **hogy a legközelebbi követválasztás alkalmával saját meggyőződése szerint gyakorolja minden honfitársam polgári jogát; így semmisítvén meg az erkölcstelen lélekvásárlást, és gyalázatos korteskedést.**

A bal közép működése hasonlít azon emberéhez, ki folytonosan törekszik ugyan a jónak létre hozásán; azonban azon eszközöket, melyek által czélját biztosan elérhetné, megveti; s oly eszközöket használ, melyek a kitűzött czél elérésére épen nem alkalmasak.

Nincs a pártban tökéletes egység; több a vezér, a tiszt, mint a közkatona; már pedig ez utóbbiak szokták megnyerni a csatát.

Általában, kedves Polgártársak, mi e pártnak eddig nem sokat köszönhetünk. — Három éven keresztül Tisza, Ghyezy, Jókai, Várady stb. képviselők elmondták az országgyűlésen a legszebb beszédeket. Egyikben kitűnt a hideg ész rideg okoskodása; de mely az elvitázhatlanul létező körülményeket csak néha méltatta egy futó pillanatra; s akkor is saját maga elvéhez képest vevé azokat bonezkés alá: a szerint, a mint előtte lebegett czéljának jobban megfelelt, — vagy egészen elveté azokat, vagy épen az ellentétes eredményeket voná le belőlük.

Másik mindég a legszigorubb törvényszerűséget emlegeté; s képes volt úgy tenni, mint az az orvos, ki betegét a legnagyobb kinokon végig viszi csak azért, hogy az előirt gyógyászati szabályokat megtartsa: holott az ily eljárás igen sokszor károsnak, sőt egtöbb esetben veszélyesnek is bizonyult be.

A harmadik költői képekkel, merész hasonlatokkal terhelé tul szónoklatait: be akarva bizonyítani, hogy a költő agyában megszülemlett eszmék, s az általa teremtett képletek megváltó-síthatók. — A negyedik, ötödik és a többi, ragyogó színezetű szónoklataikkal óhajták kiérdemelni a köztetszés lármás tapsait. Egy szóval elmondhatjuk, hogy a **közép bal** a legközelebb mult három év alatt a parlámentaris szónoklatokban ugyancsak kiképezte magát; a nélkül azonban, hogy ez által a közjónak csak egyetlen alapkövét is segítette volna közös s egyetértő munkássággal letenni.

De hát hogy történhetett ez! Hisz azt mondják, hogy annyi kitünő esztí ember ül ott a balközépen, kiknek mindegyike versenyezhetne akármelyik politicus államférfiúval?

Ennek oka kedves Polgártársaim az emberi természet sokoldalúságában, a nézetek eltérő különbféleségében és abban rejlik, hogy az eszmék megtestesítésére, a végcélok elérésére, s a végeredmények kivivására szolgáló eszközök, s módok annyifélek hogy azokból kiki saját felfogása szerint **választhatja** meg a neki legjobbnak látszókat. — S hogy aztán **e választás** igen sokszor **balul** üt ki: — azon valami igen nagyon csodálkoznunk nem lehet.

Különben, higgyék el, hogy a **balközép** politikája végeredményében a jobb pártéval kevés különbséggel meg is egyez; csak a módok s eszközök megválasztásában s alkalmazásában fordul elő köztük a roppant különbség. — S ezen sarkallik, innét ered ama hallatlan szívós ellenzés, mely a **balközépet** minden parlámentaris vitákban, s minden törekvéseiben jellemzi.

Ismételve azt merem állítani, hogy a **balközép** közelebb áll a **jobbparthoz**, mint egy másikhoz; de ezt ők nem akarják érteni, elfogadni; mert nem akarják az általuk elfoglalt tért, az ellenzéki zajos tábort feladni, elhagyni.

El kell ismerni azt, — Polgártársak, — hogy az **ellenzék** vagy is **oppositió** a kormánynak netaláni önkényes tulhajtásai ellenében, s az eszmék józan s sikeres tisztításához okvetlenszükséges.

De hogy az ellenzéki párt, — legyen az jó, vagy rossz; s akár legyen szükséges, s hasznos, akár nem; — mindenkor s mindenekben opponáljon, s ezzel a dolgok sikeres előhaladását hátráltassa: ezt semmikép sem látjuk helyén valónak, jónak, s szükségesnek. — Ez káros. — Ezsveszedelmes. — Pedig a **balközép** a lefolyt 3 év alatt az országgyűlésen így viselte magát. — Működésének összes eredménye egypár törvényjavaslat némely pontjának módosítására, — fellengzős, s hatásra számított interpellációkra, — és a folytonos vitatkozásra vihető vissza.

Ebből bizony pedig az országnak nem sok haszna lett.

Jobb volna, ha az olyan ellenzék, mely ilyesfélét tűz ki feladatául, nem is léteznék.

Azon törekedjünk tehát Polgártársaim, hogy az irányt tévesztett balközéphez tartozó honfitársainkat ügyünk sikerének megnyerjük; hogy a balközép beolvadjon a jobbpárt kebelébe s egyesült erővel, hasonló eszközökkel ugyanegy cél felé törekedjék.

E magyar haza fel fog akkor virágozni, ha ezt elérjük, s boldogság tanyázand közöttünk; egyetértés lelkesítend és szeretet csatoland össze mindnyájunkat.

A mi pedig eddig nem így volt.

Ki ne kívánná ezt a honpolgárok közül?

Nem pártoskodás iratta velünk e sorokat, hanem a hazaszeretet.

Ennek szent nevében kérlek kedves **Polgártársaim** igyekezzetek egyetértéssel működni, s a balközép hiveit nyerjétek meg a közügy szent céljainak. —

Nézzük már most, mit tett e szélső bal? — Országunk javát mivel mozdította elő? — Hangzatos, hatásos szavakból álló dictiókon, — interpellációkon, — keserű kifakadásokon, — a meglevők ócsárlásán, s a korhadt régiségek visszaállítása érdekében vívott szívós s hosszadalmas harcokon kívül tett e még egyebet is?

Vagy tán ezek is vivmányok?

Meglehet, hogy a szélső baloldalon annak tartják. Mi azonban csak olyan vívmánynak tartjuk azokat, mint ama hőst, ki tényleges csatában nem volt; ki csak úgy állmodta, hogy az ellenséget dicsően leverte; s annyira beleéli magát ezen **álom** utóhatásának édességébe, hogy uton utfélen üdvözli az általa kivívott győzelem ragyogó napját, — ujong, vigad, mignem kifárad, — s aztán édes mosolylyal ajkán **hosszasan nyugszik bábérjain!**

Tudjuk, hogy Európában jelenleg a karhatalom kezd uralomra jutni; ezt tanusítják a legközelebbi években lefolyt háborúk. Szükséges tehát, hogy hazánk biztosítva legyen mind a kültámadások, mind a belzavarok ellen. Vajjon mi által lehetne ezt elérni ma, — midőn a külső hatalmasságok milliányi jól szervezett, felszerelt, begyakorolt, s kitünően fegyelmezett katonasággal, s jelesebbnél jelesebb vezérekkel és tisztekkel rendelkeznek, — más által, mint a polgárok belső megelégedése, a honvédelem czélszerű szervezése, a szárazföldi s tengeri rendes állandó hadsereg létszámának szaporítása, s a hadi s tengerészeti iskolák felállításával?

S lássátok — Polgártársak — a szélső balpárt mindezt érteni, hinni nem akarja; lévén azon édes **hiedelemben**, hogy hazánkat oly roppant külerők ellenében 100—200 ezer katonával, s néhány ezer honvédujonczzal bőségesen meg lehetne **veszély idején** védelmezni.

Tudom én azt, hogy ez a „**hiszem**“ első látszatra sok polgárnak tetszik; különösen azoknak, kiknek fiaik a sorozatba bekerültek.

De ha meggondolják azt, hogy a jelenlegi világviszonyok közepette, nagyszámu, jól felszerelt, begyakorolt, s fegyelmezett katonaság nélkül nem létezhetik ország; ha megfontolják, hogy katonai tekintélyes erő hiányában oly hatalmasságok, melyek rendszeres s nagyszámu hadierővel bírnak, velünk kényök kedvők szerint szabadon rendelkezhetnének; s így igazságunk és alkotmányunk mellett is elnyomhatnának megsemmisithetnének bennünket: **hiszem. hogy velem fog szavazni mindenki; s szívesen áll azon párthoz, mely a hazát egyéb biztosítékok mellett a katonaság szaporítása által**

is kész erősíteni; s mely e czélből már is fényes nemzeti katonaságot állított fel a **dicső „honvéd“** név alatt.

Hiszem, hogy velem együtt, dicsőíteni fogja azt a pártot, mely a **Haza üdve** érdekében rendes hadi és tengerészeti iskolákat, tiszt- és hadmérnök-képző intézeteket, s tüzérségi törzscsapatot állított fel; mely a rendet s fegyelmet szelid s jó bánásmód által megalapította, s az emberi méltóságot lealázó közép korbeli testi büntetéseket, minő a botozás, vasraverés sat: eltörülte.

Ezen a pályán is fényes jövő várakozik ezental mind a szegényre mind a gazdagra. Aztán mily szép, mily megnyutató az mindnyájunkra nézve, midőn látjuk, — tapasztaljuk, hogy az általános had-kötelezettség behozatala folytán az eddig majd mindentől emáncipált **uri osztály sarjadéka a közönséges emberrel együtt szenved, ázik, fázik a hazáért!**

Mily szép ebben is a polgári jogegyenlőség!

Helyeselhetfük e tehát a szélső balpártuák a katonaságra vonatkozó szükkeblű politikáját?! —

Az adók és más egyéb dolgok iránti véleménye, — a mostani körülményeket véve tekintetbe, — szinte nem helyeselhető el nem fogadható. — Mert az jól tudjuk, hogy egy gazda sem képes a maga házáat költség nélkül fenntartani; hogy a cselédeknek fizetést kell adni.

Pedig a mi a gazdaságnál kicsinyben így történik: nagyban is a szerint megy véghez.

Az ország egy nagy háztartáshoz hasonlít, melynél a nagyság miatt nagy a kiadás is.

Mátyás király idejében, — abban az ugynevezett „**régi jó időben**“ legnagyobb volt a megadóztatás; s mégis — úgy hiszem — senki sem fogja tagadni, hogy akkor hatalmas is volt országunk. —

Anyagi dolgokban a pénz határoz — Adófizetés nélkül egy rendezett országot fenntartani; képzelni nem lehet. — Valamint az is kézzelfogható dolog, hogy ha valaki csak 10 — vagy 20 forintot fizet oda, hová az elkerülhetlen szükségletek fedezésére 100 frotot kellene fizetnie: bizonyosan kárát vallandja; **mert a lehetetlenség mindig lehetetlenség marad.**

Embernek nem adatott hatalom, hogy semmiből valamit teremtsen!

Igaz, hogy most sok adót fizetünk; de az is tény, miként a minduntalan javított közlekedési viszonyok mellett, s a kézmű— s gyáripar, s kereskedelem virágzása, emelkedése folytán bizton reménylhetjük, várhatjuk, hogy nyers terményeinket, gyártmányainkat az eddigieknél sokkal nagyobb árért értékesíthetjük, s így az adótöbbletet könnyen megfizethetjük. Higgyék el Polgártársaim, hogy az esetben, ha mi az adófizetést megtagadnánk, vagy a kormánynak nem adnánk annyit, mennyi okvetlenül szükséges: úgy tennénk az állammal, hazánkkal, mint ama kegyetlen szívü gyermek, ki a madár szárnyából a tollakat kitépi, s aztán vesszővel hajtja, biztatja azt, hogy repüljön, szálljon a magasba; mit azonban a szegény madár nem tehetvén, hosszas üldöztetése folytán végkimerültségében **elvész**. Angliában van a nép legjobban terhelve adóval; de szívesen fizeti, mert terményét eladhatja jó áron; s tudja, hogy míg az államháztartás rendben van, addig ő is boldogan él. —

A szélső balpárt az 1848-iki törvényeket kívánja minden részleteikben vissza állítani. — Már pedig mindenki előtt világos: hogy az 1848-ik állami s polgári viszonyok a maiaktól annyira eltérők; — a mai viszonyok s körülmények az akkoriakat annyira tulszárnyalták, — ma már annyira előhaladtunk miként az 1848-ki törvények teljes s tökéletes visszaállítása csak **nagyszerű visszaesés** lenne. — Kiindulási pont gyanán, igen is használhatók azok; — de mai viszonyaink közepette ugy, a mint vannak, azok többé nem alkalmazhatók.

Erre nézve ajánlom polgártársaimnak a következő ezimű munkát „**Egy pár politikai rögeszménk**“ Ebben igen részletesen le van írva minden hiánya az 1848-iki törvényeknek.

A szélső balpárt a megye rendezésénél is a régi alakhoz, formához ragaszkodott, s minden áron azon volt, hogy a régi szervezet maradjon meg.

Pedig jól tudjuk, hogy a kocsi kereke nem foroghat, ha meg van kötve. Ily kötő volt az eddigi megyei rendszer, mely

sokszor a kormány legüdvösebb szándékának és törekvésének is akadályozólag lépett ellene.

Alkotmányos kormányrendszerünkkel össze illő megye-szervezetre van szükségünk. Másikint nincs értelme a kormány felelőségének.

Erre nézve is ajánlok egy munkát kedves honfitársaimnak. Czíme : „**Az új megyerendezés, és még valami,**“

E munkából be láthatják a mostani szervezet hasznosságát. Meggyőződhetnek belőle, hogy ennek keresztülvitelét derék kormányunk a kor követelése folytán eszközölte. S hogy ez az alapja nagy Széchényink jövődőlésének, ki látnoki ihlettséggel mondá : „**Magyarország nem volt, hanem lesz**“. S mind ezekkel, ugy hiszem, eléggé bebonyitottam azt, hogy nem volt okuk mosolyogni Polgártársaimnak, midőn e sorok elején azt állítám, hogy a szélső balpárt **Conservativpárt**; s meggyőződtek arról, hogy a régi kovás fegyverekkel a mostani új szerkezetű gyűtüs fegyverek ellenében csatára kelni, — vagy is a mostani viszonyok szabályozására a régi korhadtt törvényeket s elavult rendszert behozni: — nemcsak hogy nem lehet, de esztelenség is volna.

Minden nap öregszünk, haladunk, s más uton és módón kell célunk elérését kiküzdennünk.

Tisztelt Polgártársak! Hogy ama **nemes czélt**, melyet e kis iratkám elején magam elé tűztem, mennyire értem el rövid vázlatommal: nem tudom; de annyit érzek magamban, hogy tiszta szívvvel, lélekkel, az igazsághoz hiven, minden önzés nélkül, csupán lángoló hazaszeretetből törekedtem, — tölem telhetőleg, — azt elérni. —

Meg vagyok győződve, hogy ti méltányolni fogjátok eme törekvést; s tényeitekkel bizonyítandjátok be azt, hogy szavaimat megértettétek; **s a haza boldogítására megkivántató erőt az egyesülés, s egyetértés hatalmában keresenditek**; s hogy zászlóitokra koszorus költönk eme jelszavát tűzitek fel: „**a haza minden előtt!**“

Ezen meggyőződésből indulva {ki, bátor vagyok felállítani azon elveket, melyeket a küszöbön

lévő követválasztás alkalmával követni minden igazszívú, s hazája boldogságát előmozdítani törekvő honpolgárnak szent kötelességében áll.

1. Válaszunk olyan követet, — **ki magát testtel, lélekkel a Deákpárt hívének vallja**; ki multjával, s jelenlegi tetteivel fényesen bebizonyította, hogy hazáját, nemzetet mindenek felett szereti, s ezen szeretetét az 1867-ik évi kiegyezési törvény alapján eszközözendő üdvös intézkedések által óhajtja érvényesíteni; ki jeles vezéreinek magasan lobogó zászlója alatt a megkezdett, s bizonyára nemes irányu ösvényen kíván nemzetünk boldogítása ügyében tovább haladni; s azon fényes sikerhez, — melyet e párt üdvös működése folytán hazánk, s nemzetünk már is felmutatni képes, — teljes szívvvel, lélekkel, s őszinte buzgó törekvéssel új, megúj sikert kíván sorozni.

2. Válasszunk olyan követet, — **ki a fentebbi kelleken kívül még tökéletesen önálló minden tekintetben független s törhetlen szilárd jellemű férfiú is**; ki ezen fontos hivatásra megkívántató szellemi műveltséggel, politikai s törvényes ismeretekkel, s tudományos képzettséggel bír; a ki kormányhivatalban nincsen, s ennél fogva a kormány bármiféle tekintetben befolyást reá nem is gyakorolhat.

3. Válasszunk olyan követet, — **ki a mellett, hogy a Deák párt hive, s tökéletesen önálló, független, szilárd jellemű, s tudományosan képzett egyén, — még kerületünkbeli lakós is**; a ki ismeri helyi bajainkat, érdekeinket; ki velünk együtt szerencsés élvezni a jót, s velünk együtt kénytelen tűrni a rosztat, és így elválhatlan érdekközösségben él velünk; — mert csak egy ilyen férfiú képes a vidék baja orvoslására a legcélszerűbb leghathatósb gyógyszerrel javaslatba hozni, s a vidék érdekeit alkalmas uton módon előmozdítani.

4. Válaszunk olyan követet, — ki mindezen fentebbi igényeinknek teljesen megfelel, s a kiről tehát biztosan, s lelki meggyőződésünk szerint feltenni jogosítva lehetünk, **hogy ő hazánk alkotmányát, a helyes és józan népszabadságot, a vallás szabadságot s egyenlőséget, a mindenek fölött fontos népnevelési ügyet, a**

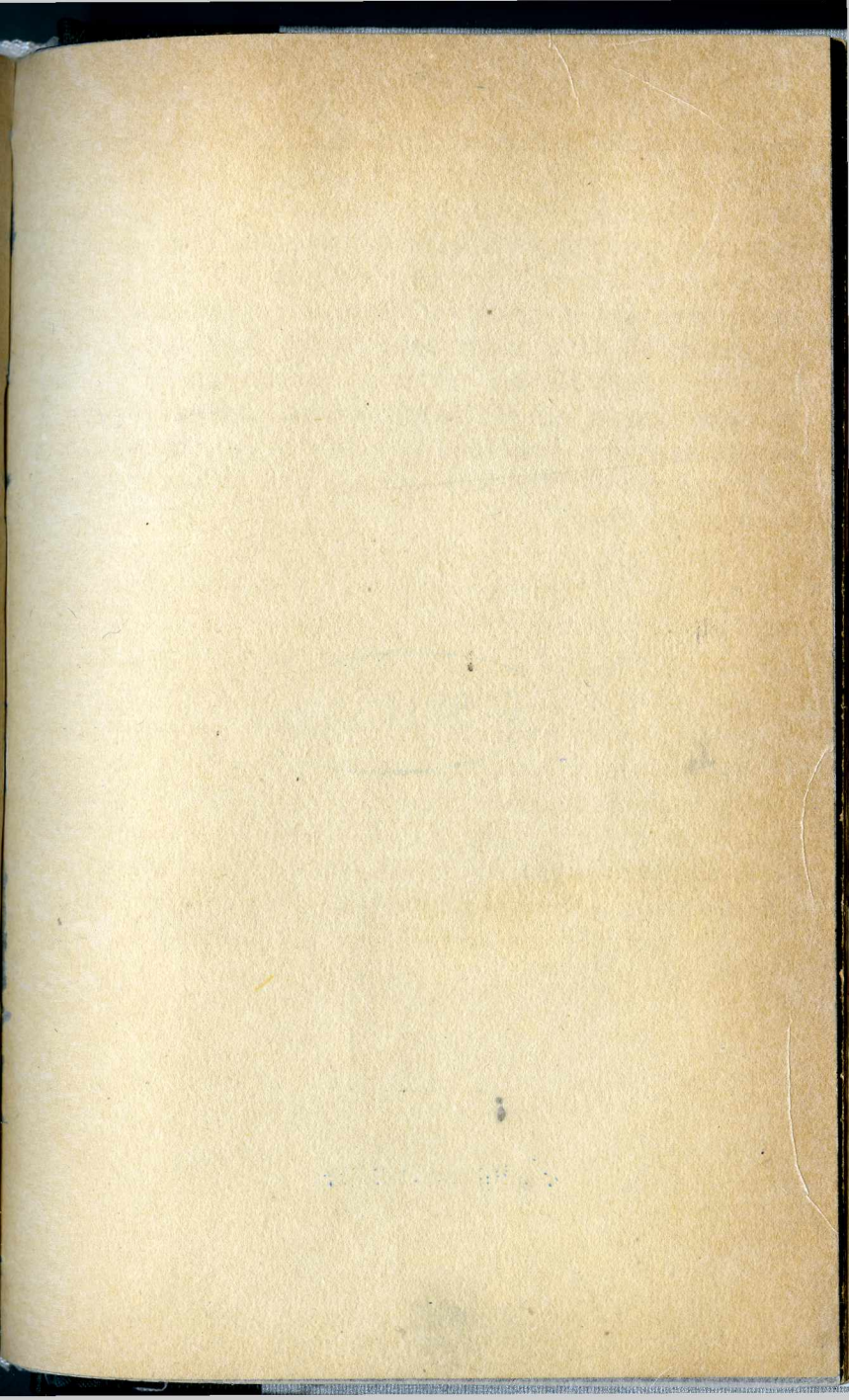
rendezésnek indult közlekedési, kereskedelmi s iparviszonyokat, a reánk nézve életkérdésnek tekinthető nemzetgazdaságot, az ország ingatag pénzügyi viszonyainak üdvös intézkedés általi végleges rendezését, az igazságszolgáltatást, s a honvédelemnek a lehetőségig legszabadabb elvű mérvbeni kifejtését sat. igaz honfiai kegyelettel szíven hordozza; — s mindezeknek megszilárdítására, fejlesztésére, tágasbitására, emelésére, s felvirágoztatására a létező törvényes közjogi alapon teljes erővel törekedni fog.

Tisztelt Polgártársak! Ha mi ezen fentebbi 4 pontban összevont elvek szerint fogunk a küszöbön lévő követválasztás alkalmával eljárni; s törekedni fogunk azon, hogy ezen elvek harcosaiul az ellenzéki táborból is minél több honfitársainkat megnyerjük: akkor tiszta öntudattal, s édes lelki nyugalommal elmondhatjuk: **hogy hazánk, nemzetünk ügyét hű kezekre bíztuk, s eképen hazánk irányábani kötelességünknek megfeleltünk.** Akkor jogosított reményt táplálhatunk az iránt: **hogy hazánk békéje, nyugalma maradandó, alkotmánya szilárd alapokon nyugvó, s boldogsága állandóan növekvő, ragyogó-leend.**

Adja isten, hogy így legyen. Kivánja egy igaz szívű

Honfiai!

DE BALLAGI GÉZA

DE BALLACI GEZA

10/1/7

